

Development and Validation of a Prison Infractions Iranian Questionnaire in Prisons

Mehdi Shomali Ahmadabadi ¹, Atefeh Barkhordari Ahmadabadi ^{2*}

1-PhD in Psychology, Education department, Ardakan, Yazd, Iran.

2-Master's student in clinical psychology, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

OPEN ACCESS
Research Article

*Correspondence: Atefeh Barkhordari Ahmadabadi *
atefeh.8449@gmail.com

Received: June 25, 2025
Accepted: July 27, 2025
Published: Autumn 2025

Citation: Shomali Ahmadabadi, M, Barkhordari Ahmadabadi, A. (2025). Development and Validation of a Prison Infractions Iranian Questionnaire in Prisons. *Psycho Research and Behavioral Science Studies*, 3(3): 13-28.

Publisher's Note: MSDS stays neutral with regard to jurisdictional claims in published material and institutional affiliations.

[doi.org 10.71610/psych.2025.1203438](https://doi.org/10.71610/psych.2025.1203438)

Copyright: Authors retain the copyright and full publishing rights.

Publishing by Islamic Azad University of Zajedan. This article is an open access article licensed under the

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Abstract

Institutional infractions pose a significant challenge in prison management and offender rehabilitation in Iran. Given the absence of localized instruments to measure this phenomenon, this study aimed to develop and validate an Iranian Institutional Infractions Questionnaire. The research was conducted as an applied study focused on tool development. Using convenience sampling, 244 male prisoners completed the study's instruments, including Walters' (2006) Criminal Thinking Scale and Tangney's (2004) Self-Control Scale. Questionnaire items were developed through in-depth interviews, a review of existing literature, and expert consultations. Convergent and divergent validity were assessed using the Criminal Thinking and Self-Control Scales, while construct validity was examined through exploratory and confirmatory factor analyses. Reliability was evaluated using Cronbach's alpha. Data analyses were performed with SPSS version 26 and AMOS version 24. The resulting questionnaire consisted of 9 items across two factors—"disruptive behaviors" and "verbal aggression"—explaining 63.307% of the variance. Psychometric assessments confirmed the questionnaire's satisfactory model fit. The Iranian Institutional Infractions Questionnaire demonstrated robust validity and reliability, establishing it as a reliable tool for measuring institutional infractions in Iranian prisons. This instrument offers valuable applications for designing preventive and rehabilitative interventions.

Keywords: Development and Validation, Institutional Infractions, Questionnaire, Prisons.

Extended Abstract

Introduction

Institutional infractions, such as rule violations by inmates, jeopardize the safety, management, and rehabilitative objectives of correctional facilities (Gonçalves et al., 2016). Ranging from minor breaches to serious acts like violence or substance abuse, these infractions destabilize institutions and increase recidivism risks (Walters, 2023). In Iran, rising crime rates and evolving criminal behaviors underscore the need for culturally relevant assessment tools (Karami Naqibi et al., 1403). Western-developed measures often fail to account for Iran's socio-cultural context, including religious principles and collectivist norms, which shape inmate behavior (Noghani & Mirmohammadtabar, 1394). This study developed and validated the Iranian Institutional Infractions Questionnaire (IIIQ), a culturally sensitive tool to assess rule-breaking behaviors among male inmates at Ardakan Prison in 2023, emphasizing psychometric robustness and practical utility.

Methodology

This applied survey study involved 244 male inmates from Ardakan Prison, selected via convenience sampling. The IIIQ was developed through in-depth interviews with 36 inmates, a literature review, and expert consultations. An initial item pool was refined to 9 items after pilot testing for clarity and cultural relevance. Convergent validity was assessed using the Criminal Thinking Scale (Walters, 2006), and divergent validity was evaluated with the Tangney Self-Control Scale (2004). Construct validity was examined via exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA), with reliability measured using Cronbach's alpha. Data were analyzed using SPSS v26 and AMOS v24.

Results

EFA identified a two-factor structure—Destructive Behaviors (5 items) and Verbal Violence (4 items)—explaining 63.307% of the variance. CFA confirmed this structure, with factor loadings above 0.4 and acceptable fit indices (RMSEA = 0.058, GFI = 0.933, CFI = 0.928). Convergent validity was supported by a significant positive correlation with criminal thinking ($r = 0.589$, $p < 0.001$), while divergent validity was confirmed by a negative correlation with self-control ($r = -0.307$, $p < 0.001$). Cronbach's alpha values were 0.849 (Destructive Behaviors), 0.762 (Verbal Violence), and 0.853 (total scale), indicating strong reliability. These results affirm the IIIQ's ability to measure distinct dimensions of institutional infractions reliably and validly.

Discussion

The IIIQ addresses the gap in localized tools for assessing rule-breaking in Iranian prisons. Its two-factor structure aligns with categorizations of material and behavioral infractions (Gonçalves et al., 2016). The correlation with criminal thinking highlights cognitive drivers of misconduct (Walters, 2023), while the negative link with self-control emphasizes its protective role (Logan et al., 2022). The IIIQ's robust psychometrics make it valuable for identifying high-risk inmates and designing interventions like cognitive-behavioral programs. Limitations include convenience sampling and a male-only sample, limiting generalizability. Future studies should validate the IIIQ among female inmates and use random sampling for broader applicability.

Conclusion

The Iranian Institutional Infractions Questionnaire (IIIQ) is a reliable and valid instrument for assessing institutional infractions in Iranian prisons. By capturing culturally relevant dimensions of rule-breaking behavior, the IIIQ supports prison administrators and rehabilitation professionals in developing targeted interventions, enhancing institutional safety, and promoting offender rehabilitation within Iran's correctional system.

Keywords: Development and Validation, Institutional Infractions, Questionnaire, Prisons.

ساخت و اعتباریابی پرسشنامه ایرانی قانون‌گریزی در زندان

مهدی شمالی احمدآبادی^۱، عاطفه برخوردار احمدآبادی^{۲*}

۱- دکتری روانشناسی، سازمان آموزش و پرورش، اردکان، یزد، ایران.

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

چکیده

قانون‌گریزی در زندان یکی از مسائل مهم در مدیریت زندان‌ها و بازپروری مجرمان است. با توجه به نبود ابزارهای بومی برای سنجش این پدیده در ایران، این مطالعه با هدف ساخت و اعتباریابی پرسشنامه قانون‌گریزی در زندان شد. پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های کاربردی و توسعه ابزار به شمار می‌آید. نمونه‌گیری به روش در دسترس انجام شد و ۲۴۴ زندانی مرد به پرسش‌نامه‌های پژوهش شامل تفکر جنایی والترز (۲۰۰۶) و خودکنترلی تانجی (۲۰۰۴)، پاسخ دادند. سؤالات پرسش‌نامه با استفاده از مصاحبه‌های عمیق، بررسی منابع پژوهشی و نظرات خبرگان طراحی شد. روایی همگرا و واگرا با پرسش‌نامه‌های تفکر جنایی و خودکنترلی، و روایی سازه با تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی بررسی شد. پایایی نیز با آلفای کرونباخ ارزیابی گردید. تحلیل‌ها با استفاده از نسخه ۲۶ نرم‌افزار SPSS و نسخه ۲۴ نرم‌افزار AMOS انجام شد. پرسش‌نامه شامل ۹ سؤال و دو عامل "رفتارهای خرابکارانه" و "خشونت کلامی" بود که ۶۳/۳۰۷ درصد واریانس را تبیین کردند. بررسی شاخص‌های روانسنجی نشان داد پرسشنامه از برازش مناسبی برخوردار است. پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است و می‌تواند ابزاری معتبر برای سنجش رفتارهای قانون‌گریز در زندان‌های ایران باشد. این ابزار در طراحی مداخلات پیشگیرانه و اصلاحی کاربرد دارد.

واژگان کلیدی: ساخت و اعتباریابی، پرسشنامه، قانون‌گریزی، زندان.

دسترسی آزاد

مقاله علمی پژوهشی

نویسنده مسئول: *عاطفه برخوردار احمدآبادی

atefeh.8449@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۰۵

تاریخ انتشار: پاییز ۱۴۰۴

استناد: شمالی احمدآبادی، مهدی، برخوردار احمدآبادی، عاطفه. (۱۴۰۴). ساخت و اعتباریابی پرسشنامه ایرانی قانون‌گریزی در زندان. روان پژوهی و مطالعات علوم رفتاری پاییز ۱۴۰۴، ۳(۳): ۱۳-۲۸.

یادداشت ناشر: MSDS در خصوص ادعاهای قضایی در مطالب منتشر شده و وابستگی‌های سازمانی بی طرف می‌ماند.

doi.org/10.71610/psych.2025.1203438

کپی‌رایت: نویسندگان حق نشر و حقوق کامل انتشار را برای خود محفوظ می‌دارند.

منتشر شده توسط دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان. این مقاله، یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) منتشر شده است.

مقدمه

گرایش برخی از افراد به ارتکاب جرم، یکی از مسائل و پدیده‌های اجتماعی چندوجهی و پیچیده به شمار می‌رود که از جنبه‌های گوناگون، تأثیرات عمیق، گسترده و قابل‌توجهی بر ساختار و کارکرد جوامع متنوع در سراسر جهان بر جای می‌گذارد (نابلوک^۱ و همکاران، ۲۰۲۵). زندگی اجتماعی انسان‌ها به‌طور گسترده تحت تأثیر و نظارت مجموعه‌ای از هنجارها، قوانین و قواعد اجتماعی قرار دارد که به‌عنوان چارچوبی برای تنظیم رفتارها و حفظ نظم در جامعه عمل می‌کنند؛ با این حال، زمانی که افراد از پایبندی به این اصول و قواعد سر باز می‌زنند یا آن‌ها را نادیده می‌گیرند، جامعه شاهد افزایش قابل توجه نرخ شیوع جرم و ناهنجاری‌ها در سطح جامعه خواهد بود (نوغانی و میرمحمدتبار، ۱۳۹۴). گرایش به جرم به مجموعه‌ای از رفتارها و اعمالی اطلاق می‌شود که بر اساس معیارها و هنجارهای پذیرفته‌شده در حوزه‌های حقوقی یا اجتماعی، به‌عنوان کنش‌هایی انحرافی، ناسازگار یا مغایر با انتظارات جمعی شناخته شده و مورد تحلیل و ارزیابی قرار می‌گیرند. این‌گونه رفتارها معمولاً در چارچوب نظام‌های قانونی و اجتماعی با پیامدهایی نظیر مجازات‌های رسمی یا تحریم‌های غیررسمی مواجه می‌شوند (کلاینارد و میر^۲، ۲۰۰۸). در دو دهه گذشته، رشد فزاینده نرخ جرم در سطح جهان، نگرانی‌های عمیق و گسترده‌ای را به دنبال داشته است (یانگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۵؛ شمالی و همکاران، ۲۰۲۴؛ نوباخرو^۴ و همکاران، ۲۰۲۴). ایران نیز، با وجود اقدامات و تلاش‌های متعددی که به منظور کاهش میزان جرائم انجام شده، شاهد افزایش قابل‌توجه برخی از انواع جرم‌ها، به‌ویژه جنایات خشن، سرقت‌های گوناگون و جرائم مرتبط با فضای سایبری بوده است (کریمی نقیبی و همکاران، ۱۴۰۳؛ شمالی و همکاران، ۲۰۲۴).

در حالی که مجازات زندان به‌عنوان یکی از رایج‌ترین روش‌های تنبیهی در نظام‌های قضایی، با هدف بازدارندگی، اصلاح رفتار و حفاظت از جامعه اعمال می‌شود (شمالی و همکاران، ۲۰۲۴)؛ با این حال، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که تأثیرات آن بر کاهش جرم و بازپروری مجرمان پیچیده و گاه ناچیز است (لوگان^۵ و همکاران، ۲۰۲۲). زندان به‌ویژه در نبود برنامه‌های بازپروری مؤثر، اغلب با افزایش انزوای اجتماعی، اختلالات روانی و بازگشت به جرم همراه است (کازوآ^۶ و همکاران، ۲۰۲۴) و از سوی دیگر؛ در برخی موارد، ساختارهای درون زندان می‌تواند به افزایش رفتارهای ضداجتماعی کمک کند (دی‌سوزا^۷ و همکاران، ۲۰۲۴) به طوری که آموزش رفتارهای مجرمانه توسط زندانیان به همدیگر، به‌خصوص در کشورهایی که طبقه‌بندی مجرمان به درستی انجام نشده و برنامه‌های مدون و علمی برای بازپروری زندانیان وجود ندارد، یکی از نگرانی‌های مهم جوامع مختلف به شمار می‌آید (شمالی و همکاران، ۲۰۲۴). از سوی دیگر تخلف نهادی و یا قانون‌گریزی در زندان^۸ یکی دیگر از عوامل مهم در ارتکاب رفتارهای مجرمانه و ضد اجتماعی است و زندان‌ها شاهد آن هستند (والترز^۹، ۲۰۲۳). قانون‌گریزی در زندان، که به عنوان نقض قوانین و مقررات زندان توسط زندانیان تعریف می‌شوند، طیف گسترده‌ای از رفتارها را از نافرمانی‌های جزئی مانند تأخیر یا ارتباط غیرمجاز تا تخلفات شدید مانند خشونت فیزیکی، در اختیار داشتن مواد مخدر یا تلاش برای فرار در بر می‌گیرند (گونسالوس^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۶). این تخلفات به‌عنوان شاخص‌های کلیدی سازگاری زندانیان با زندگی در زندان شناخته شده و تأثیرات عمیقی بر مدیریت زندان، ایمنی و تلاش‌های بازپروری دارند (والترز، ۲۰۲۳). قانون‌گریزی^{۱۱} در زندان به دو دسته اصلی تخلفات جزئی (شامل نقض قوانین کم اهمیت‌تر مانند آسیب جزئی به اموال یا عدم رعایت قوانین و بخشنامه‌های زندان که با جریمه‌هایی مانند محرومیت، تعهد کتبی یا ممنوعیت استفاده از اشیاء خاص) و تخلفات شدید (مانند فروش یا استعمال مواد مخدر یا داورهای غیر مجاز، خشونت یا تلاش برای فرار که به اقدامات انضباطی سخت‌تری مانند سلول انفرادی،

1. Knoblauch
2. Criminal Propensity
3. Clinard & Meier
4. Yang
5. Neubacher
6. Logan
7. Kasau
8. de Souza
9. Prison Infractions
10. Walters
11. Gonçalves
12. Institutional Infractions

تغییر بند، تبعید و یا مجازات جدید منجر می‌شود) تقسیم می‌شوند (گونسالوس و همکاران، ۲۰۱۶). این دسته‌بندی به درک تأثیرات متفاوت رفتارهای نقض قانون بر نظم زندان کمک می‌کند و نشان می‌دهد که تخلفات شدید به دلیل تهدید بیشتر علیه ایمنی، نیازمند مداخلات فوری‌تر هستند.

با توجه به پیچیدگی جرم در سطح جامعه و اینکه قانون‌گریزی در زندان پیامدهای گسترده‌ای دارد که ضرورت ارزیابی و مداخله در آن را نشان می‌دهد. امنیت و نظم در زندان با قانون‌گریزی به خطر می‌افتد، زیرا این رفتارها می‌توانند به جراحات یا حتی مرگ منجر شوند (لوگان^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). بازگشت مجدد نیز با قانون‌گریزی مرتبط است؛ زندانیانی که سابقه قانون‌گریزی دارند، احتمال بیشتری برای ارتکاب مجدد جرم پس از آزادی دارند (والترز، ۲۰۲۳). از نظر هزینه‌های اقتصادی، مدیریت قانون‌گریزی نیازمند منابع قابل توجهی از جمله افزایش کارکنان برای اقدامات انضباطی، مراقبت‌های پزشکی برای جراحات و هزینه‌های قانونی احتمالی است و این هزینه‌ها نه تنها در کوتاه‌مدت بلکه از طریق افزایش نرخ بازجرم‌دهی، بار اجتماعی بلندمدتی را نیز به دنبال دارند (شوهام^۲ و همکاران، ۲۰۱۳).

ابزارهای متعددی برای سنجش قانون‌گریزی و موضوعات مرتبط طراحی شده‌اند. به‌عنوان مثال، مقیاس نگرش به جرم، که در مطالعه آلبریک^۳ و همکاران (۱۹۹۰) مورد استفاده قرار گرفت و سپس توسط هرمن^۴ (۲۰۰۳) برای بررسی پیشگیری از جرم تطبیق یافت، بر شدت و نوع متفاوت جرائم تمرکز دارد. همچنین، فرود^۵ و همکاران (۱۹۹۴) مقیاس نگرش نسبت به بزهکاری^۶ را معرفی کردند که در جوامع کیفری کاربرد زیادی دارد. در مطالعه‌ای دیگر، مقیاس چهار عاملی نگرش به بزهکاری فرود و همکاران (۱۹۹۴) توسط چویی^۷ و همکاران (۲۰۱۶) اعتبارسنجی شد. این ابزار نگرش جوانان بزهکار هنگ‌کنگ، زندانیان زن چینی و دانشجویان را بررسی کرده و ساختاری چهارعاملی را نشان داد. علاوه بر این، در سال ۱۹۹۴، مایکل^۸ و همکاران، پرسش‌نامه‌ای برای سنجش نگرش فرد به جرائم^۹ طراحی کردند (فیزی و ویلیامز، ۲۰۰۹). مقیاس نگرش به بی‌عدالتی نژادی در سیستم عدالت کیفری توسط هندرسون^{۱۰} و همکاران (۱۹۹۷) نیز طراحی شد که نگرش به تبعیض نژادی در اجرای قانون را اندازه‌گیری می‌کند. این ابزار با تحلیل عاملی تک‌عاملی و بارهای عاملی بالا، به‌عنوان ابزاری معتبر در این حوزه شناخته شده است. در همین راستا مقیاس جرم و خشونت^{۱۱} که بر اساس مدل راش^{۱۲} طراحی شده، برای سنجش میزان جرم و خشونت در بین مجرمان طراحی شده است (کنراد^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۰). برخی از ابزارها نیز در خصوص قانون‌گریزی در سازمان‌ها طراحی و اجرا شده که می‌توان به فرم ۹ سؤالی رفتارهای ضداجتماعی در محیط کار^{۱۴} زاینسون و اولیری-کلی^{۱۵} (۱۹۹۸) اشاره نمود.

برخی پژوهشگران نیز بر توسعه پرسش‌نامه‌هایی برای سنجش تفکر مجرمانه تأکید کرده‌اند. از جمله این ابزارها می‌توان به فرم ۸۰ سؤالی سبک‌های تفکر جنایی والترز (۱۹۹۵)، فرم ۲۰ سؤالی فاسانو و اوسینوو^{۱۶} (۲۰۲۳)، پرسش‌نامه ۳۷ سؤالی نایت^{۱۷} و همکاران (۲۰۰۶) و فرم کوتاه ۳۵ سؤالی والترز (۲۰۰۶) اشاره کرد. اخیراً فرم بلند سبک‌های تفکر جنایی والترز (۱۹۹۵) در زندانیان شیراز هنجاریابی و روایی آن تأیید شد (شرفی زادگان و همکاران، ۱۴۰۲). همچنین، شمالی و برخورداری (۱۴۰۳) فرم کوتاه ۳۵ سؤالی (والترز، ۲۰۰۶) را در زندانیان هنجاریابی کردند.

1. Logan
2. Shoham
3. Allerbeck
4. Hermann
5. Frude
6. CRIME-PICS II
7. Chui
8. Michael
9. Gime Pics II
10. Feasey & Williams
11. Henderson
12. The Crime And Violence Scale (Cvs)
13. Rasch Measurement Model
14. Conrad
15. Antisocial Behavior at Workplace Scale (ABAWS)
16. Robinson & O'Leary-Kelly
17. Fasanu & Osinowo
18. Knight

با این حال، این مطالعات عمدتاً به بررسی رفتارها و افکار مجرمانه پرداخته و ابزارهای موجود توجه کمتری به قانون‌گریزی در زندانیان و این خلاء پژوهشی نیاز به طراحی ابزاری مناسب برای ارزیابی قانون‌گریزی در زندان را نشان می‌دهد.

در مجموع در مقایسه با پژوهش‌های پیشین، پژوهش حاضر از چند جهت متمایز است. نخست، برخلاف ابزارهای موجود مانند مقیاس نگرش به جرم (آلریک و همکاران، ۱۹۹۰)، مقیاس نگرش به بزهکاری (فرود و همکاران، ۱۹۹۴)، یا فرم‌های سبک‌های تفکر جنایی (والترز، ۱۹۹۵؛ ۲۰۰۶)، که عمدتاً بر نگرش‌ها یا تفکرات مجرمانه در جمعیت‌های عمومی یا جوامع کیفری تمرکز دارند، پرسشنامه قانون‌گریزی در زندان به‌طور خاص رفتارهای قانون‌گریزانه در محیط زندان را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این تمرکز به‌خلاف پژوهشی مهمی پاسخ می‌دهد، زیرا تخلفات درون زندان به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد این محیط، نیازمند ابزارهای اختصاصی هستند (شمالی و همکاران، ۲۰۲۴). دوم، این پژوهش با در نظر گرفتن ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی ایران، از جمله ارزش‌های دینی، هنجارهای خانوادگی و الگوهای نوظهور جرم مانند جرائم سایبری (کرمی نقیعی و همکاران، ۱۴۰۳)، با هدف طراحی و اعتباریابی ابزاری بومی انجام شده است که با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی زندانیان ایرانی هم‌خوانی داشته باشد؛ این در حالی است که ابزارهای توسعه‌یافته در فرهنگ‌های غربی، مانند مقیاس نگرش به بی‌عدالتی نژادی (هندرسون و همکاران، ۱۹۹۷)، ممکن است به‌طور کامل با شرایط ایران سازگار نباشند (نوغانی و میرمحمدتبار، ۱۳۹۴). سوم، برخلاف ابزارهایی که بر تفکر مجرمانه متمرکز هستند (والترز، ۱۹۹۵؛ نایت و همکاران، ۲۰۰۶)، پرسشنامه حاضر بر رفتارهای قانون‌گریزانه واقعی، مانند نقض آئین‌نامه‌های زندان، تأکید دارد و از این‌رو رویکردی عملی‌تر برای مدیریت زندان ارائه می‌دهد. در نهایت، اعتبارسنجی و هنجاریابی این پرسشنامه در جمعیت زندانیان ایرانی، گامی مهم در توسعه ابزارهای بومی و معتبر برای سیستم قضایی ایران به‌شمار می‌رود. این نوآوری‌ها نه تنها خلاء پژوهشی در سنجش قانون‌گریزی در زندان را پر می‌کنند، بلکه ابزاری کاربردی برای کاهش تخلفات درون زندان و بهبود مدیریت زندان‌ها فراهم می‌آورند. بنابراین این پژوهش با هدف ساخت و اعتباریابی پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان انجام شد.

روش اجرای پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کمی و با هدف کاربردی طراحی شد و به اعتباریابی پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان در میان زندانیان مرد زندان اردکان در سال ۱۴۰۲ پرداخت. روش پژوهش، توسعه ابزار بود و نمونه‌گیری به‌صورت در دسترس انجام گرفت. با استناد به توصیه برون (۲۰۱۵) مبنی بر نیاز به حداقل ۲۰۰ نمونه برای تحلیل‌های عاملی مؤثر، حجم نمونه ۲۵۰ نفر تعیین شد. معیارهای ورود شامل محکومیت حداقل یک‌ساله، سواد حداقل دوره راهنمایی برای درک سؤالات، و رضایت آگاهانه برای مشارکت بود. معیار خروج نیز عدم دقت در پاسخ‌گویی به پرسش‌نامه تعیین شد. برای مدیریت داده‌های پرت، ابتدا از روش‌های آماری مانند بررسی فاصله‌های میانگین و نمودار جعبه‌ای استفاده شد تا داده‌های پرت شناسایی شوند و سپس داده‌های مذکور حذف شدند. داده‌های گمشده نیز با روش جایگزینی میانگین سری‌های مجاور اصلاح شدند تا از حذف بیشتر داده‌ها و کاهش حجم نمونه جلوگیری شود. این فرآیند با دقت انجام شد تا یکپارچگی تحلیل‌ها حفظ شود. در راستای رعایت اخلاق پژوهش، رضایت آگاهانه کتبی از شرکت‌کنندگان اخذ شد، محرمانگی اطلاعات تضمین گردید و به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که داده‌ها صرفاً برای اهداف پژوهشی استفاده خواهد شد. همچنین، به منظور کاهش سوگیری، پرسش‌نامه‌ها به‌صورت ناشناس تکمیل شدند و هیچ‌گونه فشار یا اجباری برای مشارکت اعمال نشد. کمیته پژوهش زندان پیش از اجرا، روش پژوهش را بررسی و تأیید کرد.

ابزار پژوهش

ابزارهای پژوهش شامل پرسش‌نامه‌های تفکر جنایی، خودکنترلی و قانون‌گریزی در زندان بود.

فرم کوتاه پرسش‌نامه تفکر جنایی! یک ابزار خودگزارشی ۳۵ سؤالی است که مانند تمام نسخه‌های تفکر جنایی (PICTS)، برای ارزیابی الگوهای فکری مرتبط با رفتارهای جنایی توسط والترز (۲۰۰۶) طراحی و توسط کافمن برای اندازه‌گیری تفکر جنایی در

جمعیت‌های غیرمجرم توسعه یافته است (والترز، ۲۰۱۱). سؤالات در طیف لیکرت ۴ گزینه‌ای شامل: ۱=کاملاً مخالف، ۲=مخالف، ۳=موافق، ۴=کاملاً موافق، تنظیم شده است. پرسش‌نامه دارای دو زیرمقیاس تفکر جنایی فعال و واکنشی^۱ است. در ایران شمالی و برخورداری (۱۴۰۳)، ویژگی‌های روان‌سنجی فرم کوتاه پرسش‌نامه روان‌شناختی سبک‌های تفکر جنایی را در جامعه آماری زندانیان مرد محکوم بررسی و نشان دادند که فرم نهایی پرسش‌نامه تفکر جنایی دارای ۳۱ سؤال است (حداقل و حداکثر نمره ۳۱ تا ۱۲۴)، بعد تفکر جنایی فعال دارای ۱۴ سؤال (حداقل و حداکثر نمره ۱۴ تا ۵۶) و بعد تفکر جنایی واکنشی دارای ۱۷ سؤال (حداقل و حداکثر نمره ۱۷ تا ۶۸) و نمرات بالاتر نیز به معنای تفکر جنایی بالاتر است. همسانی درونی از طریق محاسبه ضریب همبستگی هر یک از سؤالات با ابعاد مقیاس محاسبه شد و ضرایب مطلوب بودند. تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم از برازش مطلوبی برخوردار بود و نتایج نشان داد بارهای عاملی بالاتر از ۰/۴۰ است. مقدار آلفای کرونباخ برای تفکر جنایی فعال، واکنشی و نمره کل تفکر جنایی به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۹۵ و ۰/۹۵ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب پرسش‌نامه بود. در مطالعه حاضر مقدار آلفای کرونباخ برای تفکر جنایی فعال، واکنشی و نمره کل تفکر جنایی به ترتیب ۰/۸۷۹، ۰/۹۱۳ و ۰/۹۰۶ به دست آمد.

خودکنترلی تانجی: این پرسش‌نامه شامل ۱۳ سؤال است که توسط تانجی^۳ و همکاران در سال ۲۰۰۴ ساخته شده است. هدف آن سنجش میزان کنترل افراد بر خودشان است. طیف پاسخگویی آن از نوع لیکرت بوده که امتیاز مربوط به هر گزینه از هرگز تا بسیار زیاد رتبه‌بندی شده است. طیف پاسخگویی آن از نوع لیکرت بوده و از هرگز (۱) تا همیشه (۵) تنظیم شده است. شیوه نمره‌گذاری در مورد سؤالات ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۹، ۱۰، ۱۲ و ۱۳ معکوس است. امتیاز بالاتر به معنای خودکنترلی بالاتر است. در پژوهش تانجی و همکاران (۲۰۰۴)، روایی این مقیاس با ارزیابی همبستگی آن با مقیاس‌های پیشرفت تحصیلی، سازگاری، روابط مثبت و مهارت‌های بین‌فردی مورد تایید قرار گرفته است (به نقل از تانجی و همکاران، ۲۰۱۸). روایی و پایایی این پرسش‌نامه در پژوهش موسوی‌مقدم و همکاران (۱۳۹۴) محاسبه و مورد تایید و پایایی آن نیز بر روی دو نمونه آماری با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۳ و ۰/۸۵ به دست آمده است. در پژوهش شمالی و همکاران (۲۰۲۴)، پایایی پرسش‌نامه با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه و ۰/۸۱۹ گزارش شد. در پژوهش حاضر نیز مقدار آلفای کرونباخ ۰/۸۲۴ به دست آمد.

پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان: این پرسش‌نامه دارای ۹ سؤال بود که در یک مقیاس پاسخ‌گویی آن طیف لیکرت ۷ گزینه از هرگز (۱) تا هر روز (۷) تنظیم شده و نمره بالاتر نشانه‌دهنده قانون‌گریزی بیشتر در زندان است. سؤالات پرسش‌نامه بر اساس مصاحبه‌های عمیق انجام شده در طی سه ماه با ۳۶ مجرم محکوم در زندان در محدوده سنی ۲۰ تا ۵۰ سال، بررسی منابع پژوهشی، بهره‌گیری از مقیاس رفتارهای ضد اجتماعی در محیط کار رابینسون و اولیری-کلی (۱۹۹۸) و کسب نظر خبرگان دانشگاهی و غیر دانشگاهی طراحی شده است. فرم اولیه پرسش‌نامه پس از کسب نظر خبرگان در سه نوبت در اختیار ۴۰ زندانی مختلف قرار گرفت تا اطمینان لازم از فهم سؤالات توسط زندانیان که اغلب از سطوح پائین تحصیلات برخوردار هستند حاصل شود. در طول این مدت سه مرتبه ادبیات سؤالات با کسب نظر خبرگان بازنگری شد.

برای طراحی و اجرای پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان، فرآیند جامعی با استفاده از منابع اطلاعاتی متنوع انجام شد. ابتدا، داده‌ها از مصاحبه‌های عمیق با ۳۶ محکوم، ابزارهای موجود، مقیاس رفتارهای ضد اجتماعی در محیط کار رابینسون و اولیری-کلی (۱۹۹۸)، نظرات خبرگان دانشگاهی و غیر دانشگاهی، مقالات علمی، یافته‌های تحقیقات پیشین و اخبار و رسانه‌های اجتماعی گردآوری شدند. این اطلاعات تحلیل و تلفیق شده و در مرور ادبیات، فهرستی از مصادیق قانون‌گریزی در زندان تدوین شد که در قالب ۱۴ سؤال اولیه تنظیم گردید.

1. Proactive And Reactive Criminal Thinking
2. Self-Control Scale
3. Tangney
4. Institutional Infractions Questionnaire in Prisons

با بازبینی سؤالات و دریافت بازخورد خبرگان، موارد همپوشان شناسایی، ادغام یا بازسازیماندهی شدند و ۹ سؤال به‌عنوان گویه‌های نهایی انتخاب شدند. برای اطمینان از وضوح و انطباق سؤالات با ادبیات و فرهنگ زبانی زندانیان، پرسش‌نامه در سه مرحله مقدماتی روی ۴۰ نفر اجرا و بدون حذف هیچ سؤالی بازنگری شد. سپس، پرسش‌نامه به‌صورت حضوری روی گروهی ۷۰ نفره اجرا شد و آلفای کرونباخ ۰/۸۰۹ به‌دست آمد، که نشان‌دهنده همسانی درونی مطلوب بود. در فرم نهایی، نمره پرسش‌نامه بین ۹ تا ۶۳ متغیر بود، به‌طوری‌که نمرات بالاتر نشان‌دهنده قانون‌گریزی بیشتر بودند. در مرحله جمع‌آوری داده‌های اصلی، طی یک ماه، ۲۷۰ زندانی به پرسش‌نامه پاسخ دادند. پس از اعمال معیارهای ورود و حذف پاسخ‌های ناقص یا نامعتبر، ۲۴۴ پاسخ برای تحلیل نهایی استفاده شدند. برای کاهش سوگیری پاسخ‌دهندگان، پرسش‌نامه‌ها توسط پژوهشگران آموزش‌دیده و به‌صورت حضوری توزیع شدند و به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که پاسخ‌ها محرمانه و صرفاً برای اهداف پژوهشی استفاده خواهند شد. همچنین، سؤالات با زبانی ساده و متناسب با سطح سواد و فرهنگ زندانیان طراحی شدند تا از سوءتفاهم جلوگیری شود. برای بررسی روایی همگرا، از فرم کوتاه پرسش‌نامه تفکر جنایی والترز (۲۰۰۶) و برای روایی واگرا، از پرسش‌نامه خودکنترلی تانچی (۲۰۰۴) استفاده شد. همسانی درونی پرسش‌نامه از طریق محاسبه همبستگی هر سؤال با نمره کل بررسی شد. همچنین، برای ارزیابی روایی سازه، از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده شد. در تحلیل اکتشافی دو زیرمقیاس رفتارهای خرابکارانه^۱ و خشونت کلامی^۲ استخراج شد. علاوه بر این، پایایی پرسش‌نامه با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه شد. داده‌های پژوهش با استفاده از روش‌های آمار توصیفی، ضرایب آلفای کرونباخ، همبستگی پیرسون، آزمون KMO، آزمون بارتلت، و چرخش متعامد تحلیل شدند. بررسی شاخص‌های آماری توصیفی، همبستگی و تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از نسخه ۲۶ نرم‌افزار تحلیل داده‌های آماری در علوم اجتماعی، روانشناسی^۳ و تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نسخه ۲۴ نرم‌افزار آموس^۴ انجام شد.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نشان داد که میانگین سنی شرکت‌کنندگان ۳۱/۷۶ (با انحراف معیار ۳/۱۷۳) بوده است. از بین ۲۴۴ شرکت‌کننده در پژوهش تحصیلات ۳۷/۷ درصد متوسطه اول، ۵۴/۱ دبیرستان و دیپلم و ۸/۲ نیز دانشگاهی بوده است. ۲۹/۵ درصد مجرد، ۵۵/۷ متأهل و ۱۴/۸ نیز از همسر خود جدا شده بودند. همچنین ۴۴/۳ درصد شرکت‌کنندگان بومی و ۵۵/۷ درصد غیربومی بودند. علاوه بر این جرم ۴۱/۸ درصد مواد مخدر، ۲۳/۸ درصد سرقت، ۱۱/۵ درصد نزاع و ۲۲/۹ درصد نیز سایر جرائم بوده است. میانگین و انحراف معیار نمرات متغیرهای پژوهش به همراه وضعیت نرمال بودن داده‌های پژوهش به تفکیک جنسیت در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار قانون‌گریزی به تفکیک جنسیت (N=۲۴۴)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
قانون‌گریزی در زندان	۳۸/۳۲	۵/۵۹	۰/۰۵۹	۱/۲۰۲
رفتارهای خرابکارانه	۲۱/۱۰	۳/۸۰	-۱/۰۰۷	۰/۸۴۹
خشونت کلامی	۱۷/۲۲	۲/۰۱	۰/۹۰۸	-۱/۲۵۸

بر اساس یافته‌های جدول ۱، میانگین و انحراف معیار قانون‌گریزی در زندان به ترتیب ۳۸/۳۲ و ۵/۵۹؛ میانگین و انحراف معیار رفتارهای خرابکارانه به ترتیب ۲۱/۱۰ و ۳/۸۰ و میانگین و انحراف معیار خشونت کلامی به ترتیب ۱۷/۲۲ و ۲/۰۱، بوده است. همچنین مقدار کجی و کشیدگی در بازه مجاز ۲ تا ۲- قرار دارد که حاکی از نرمال بودن توزیع نمرات است.

1. Sabotage Behaviors
 2. Verbal violence
 3. SPSS_26
 4. AMOS_24

پیش از انجام تحلیل عاملی، ضریب آلفای کرونباخ گویه‌های پرسش‌نامه و همبستگی آیتم تصحیح شده هر گویه با نمره کل پرسش‌نامه بررسی شد، پس از بررسی ضریب آلفای کرونباخ هر گویه به روش لوپ، مشخص شد که همه گویه‌های پرسش‌نامه نقش مناسبی در افزایش ضریب همسانی درونی کل آزمون داشتند. به منظور بررسی روایی همگرا و واگرا، ضرایب همبستگی بین تفکر جنایی و خودکنترلی با پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: ماتریس همبستگی بین تفکر جنایی و خودکنترلی با قانون‌گریزی در زندان به منظور بررسی روایی همگرا و واگرا

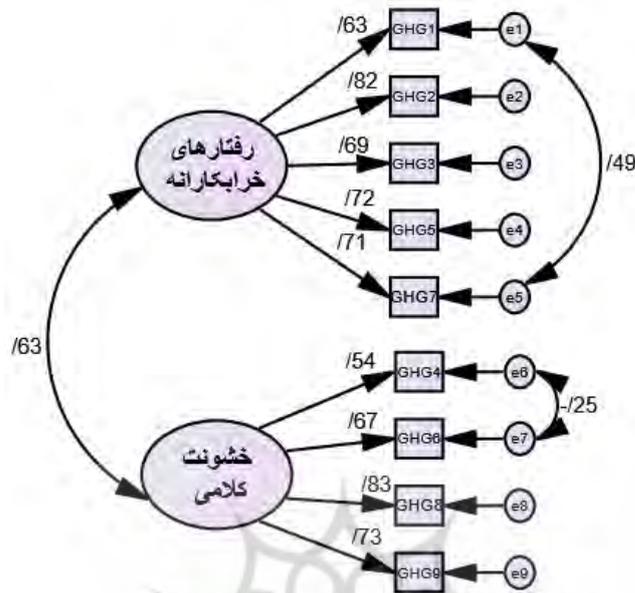
متغیر	۱	۲	۳	۴	۵
قانون‌گریزی در زندان	۱				
رفتارهای خرابکارانه	۰/۸۹۳**	۱			
خشونت کلامی	۰/۸۴۸**	۰/۵۱۹**	۱		
تفکر جنایی	۰/۵۸۹**	۰/۵۷۸**	۰/۴۳۸**	۱	
خودکنترلی	-۰/۳۰۷**	-۰/۲۸۰**	-۰/۲۵۴**	-۰/۴۹۱**	۱

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین تفکر جنایی و قانون‌گریزی در زندان رابطه مثبت معنی‌دار ($r=0/589; P<0/001$) و بین خودکنترلی و قانون‌گریزی در زندان رابطه منفی معنی‌دار ($r=-0/307; P<0/001$) وجود دارد که روایی واگرا را نشان می‌دهد. شاخص‌های توصیفی و نقش گویه‌های آزمون در همسانی درونی کل آزمون در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: شاخص‌های توصیفی و نقش گویه‌های آزمون در همسانی درونی کل آزمون

گویه‌ها	میانگین و (انحراف معیار)	همبستگی	ضریب آلفای کرونباخ در صورت حذف گویه	بارعاملی
در یک ماه گذشته در زندان کدام یک از رفتارهای زیر را انجام دادید؟	۲/۸۱ (۱/۵۱)	۰/۵۲۳	۰/۸۲۴	۰/۶۲۵
رفتارهای خرابکارانه				
۱. آسیب‌رساندن به دارایی‌ها و اموال دیگران در زندان	۳/۰۲ (۱/۷۵)	۰/۶۵۸	۰/۸۲۹	۰/۸۲۲
۲. انجام کاری با هدف آسیب‌رساندن به دیگران در زندان	۲/۷۷ (۱/۵۱)	۰/۶۲۸	۰/۸۳۳	۰/۶۹۱
۳. انجام عمدی کارها به صورت نامناسب، غلط یا آهسته برای خرابکاری در زندان (مثلاً استفاده از وسایل غیر مجاز)	۲/۲۱ (۱/۵۰)	۰/۴۶۲	۰/۸۴۷	۰/۷۲۴
۵. زیر پا گذاشتن عمدی دستورات، قوانین و آئین‌نامه‌های زندان (مثل آوردن مواد یا قرص به زندان، مصرف مواد یا قرص غیر مجاز در بند، فروش قرص و متادون در بند و ...)	۳/۳۴ (۱/۹۹)	۰/۶۵۱	۰/۸۲۹	۰/۷۱۳
۷. انجام برخی کارها که باعث آسیب‌رساندن به دیگران شود	۴/۱۶ (۲/۱۱)	۰/۴۹۸	۰/۸۴۸	۰/۵۴۳
خشونت کلامی				
۴. ناسزا گفتن و یا دست به یقه‌شدن با زندانیان یا کارکنان زندان	۲/۸۸ (۱/۶۲)	۰/۶۰۷	۰/۸۳۴	۰/۶۷۰
۶. انتقاد و عیب‌جویی از زندانیان یا کارکنان زندان	۳/۵۰ (۱/۷۳)	۰/۶۲۹	۰/۸۳۲	۰/۸۳۱
۸. جر و بحث کردن با زندانیان یا کارکنان زندان	۲/۳۰ (۲/۰۱)	۰/۵۵۲	۰/۸۴۱	۰/۷۲۶
۹. گفتن حرف‌های گستاخانه و بی ادبانه درباره زندانیان یا کارکنان زندان				

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، همه گویه‌های آزمون از همبستگی مناسبی با نمره کل آزمون برخوردار هستند و ضریب همبستگی همه گویه‌ها، بیشتر از $0/3$ ($0/462$ تا $0/658$) است. همچنین نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که بارهای عامل هر یک از سؤالات در محدوده $0/543$ تا $0/831$ و بالاتر از $0/4$ قرار دارد که مطلوب است. مقدار آلفای کرونباخ نیز برای رفتارهای خرابکارانه $0/849$ ؛ خشونت کلامی $0/762$ و برای نمره کل قانون‌گریزی در زندان $0/853$ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مناسب پرسش‌نامه است. بارهای عاملی هر یک از سؤالات در جدول ۳ و مدل عاملی پرسش‌نامه در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱: بارهای عاملی هر یک از سؤالات پرسش‌نامه

مقدار KMO و آزمون کرویت بارتلت برای پرسش‌نامه نگرش به جرم در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: مقدار KMO و آزمون کرویت بارتلت برای پرسش‌نامه نگرش به جرم

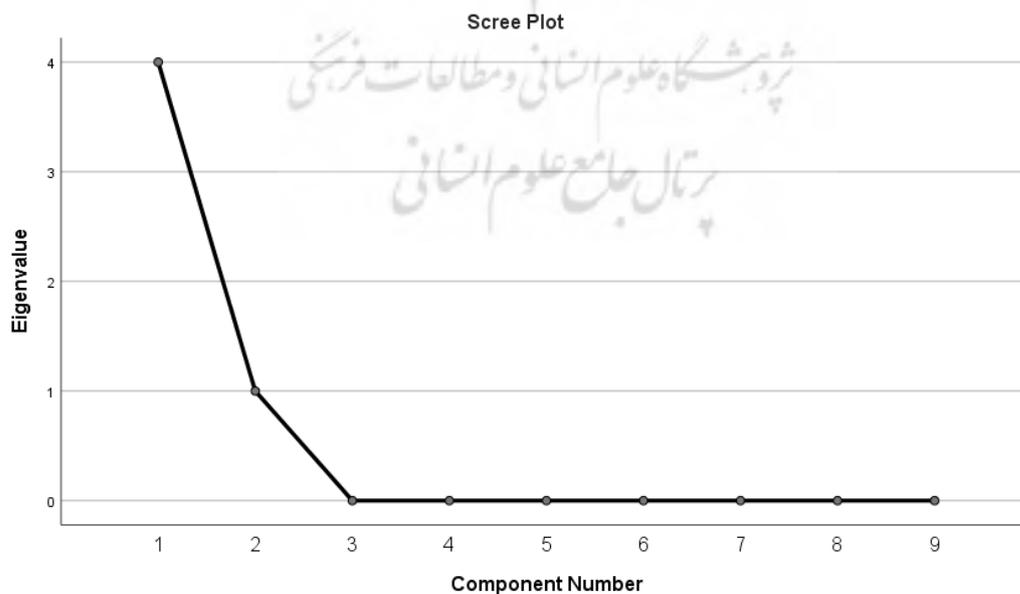
۰/۸۳۱	آزمون کیفیت نمونه‌برداری (KMO)
۴۶۷/۱۴۵	تخمین خی دو
۳۶	درجه آزادی
۰/۰۰۱	معنی‌داری

به منظور تحلیل عاملی اکتشافی ابتدا امکان انجام دادن تحلیل عاملی بر روی نمونه پژوهش با استفاده از آزمون بارتلت و شاخص کیفیت نمونه‌برداری KMO بررسی شد. مطابق جدول ۴ مقدار KMO در پرسش‌نامه نگرش به جرم برابر $0/831$ به دست آمد. با توجه به این که اندازه KMO بالاتر از $0/7$ است می‌توان تحلیل عاملی را انجام داد و داده‌ها از کیفیت حجم نمونه برخوردار است. همچنین مقدار خی 2 در آماری آزمون کرویت بارتلت ($467/145$) و معنی‌دار به دست آمد ($P < 0/001$). بنابراین علاوه بر کیفیت نمونه‌برداری انجام دادن تحلیل عاملی نیز پذیرفتنی است. همچنین نتایج همبستگی آنتی‌ایمیج و قطر اصلی آن (معیار بالای $0/5$) نشان داد که داده‌های این پژوهش قابلیت استخراج عوامل را دارد و کیفیت نمونه با توجه به ضرایب همبستگی بین گویه‌ها و ضرایب قطر اصلی ماتریس همبستگی مناسب است. واریانس کل توضیح داده شده، مقادیر ماتریس مؤلفه‌ها و مشترکات در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵: واریانس کل توضیح داده شده، مقادیر ماتریس مؤلفه‌ها و مشترکات

شماره	مشترکات	مؤلفه‌ها	مقادیر ویژه اولیه			مجموع بارهای مربعی			مجموع چرخش بارهای مربعی		
			کل	درصد	درصد	کل	درصد	درصد	کل	درصد	درصد
۱	۰/۷۲۲	۰/۸۵۰	۴/۲۲۵	۴۶/۹۴۳	۴۶/۹۴۳	۴/۲۲۵	۴۶/۹۴۳	۳۳/۸۷۷	۳۳/۸۷۷	۳۳/۸۷۷	
۲	۰/۷۰۲	۰/۷۴۹	۱/۴۷۳	۱۶/۳۶۴	۶۳/۳۰۷	۱/۴۷۳	۱۶/۳۶۴	۲۹/۲۴۹	۲۹/۲۴۹	۶۳/۳۰۷	
۳	۰/۵۳۲	۰/۵۲۹	۰/۸۲۳	۹/۱۴۰	۷۲/۴۴۶	۰/۸۲۳	۹/۱۴۰				
۴	۰/۳۳۰	۰/۴۱۵	۰/۶۲۵	۰/۹۴۷	۷۹/۳۷۳	۰/۶۲۵	۰/۹۴۷				
۵	۰/۵۸۵	۰/۶۴۸	۰/۵۱۱	۵/۶۷۳	۸۵/۰۶۶	۰/۵۱۱	۵/۶۷۳				
۶	۰/۶۱۹	۰/۷۸۰	۰/۴۴۷	۰/۹۶۲	۹۰/۰۲۹	۰/۴۴۷	۰/۹۶۲				
۷	۰/۷۸۱	۰/۸۷۸	۰/۳۶۱	۴/۰۱۰	۹۴/۰۳۹	۰/۳۶۱	۴/۰۱۰				
۸	۰/۷۳۱	۰/۸۲۹	۰/۳۰۷	۳/۴۱۱	۹۷/۴۵۰	۰/۳۰۷	۳/۴۱۱				
۹	۰/۶۹۷	۰/۸۲۶	۰/۲۳۰	۲/۵۵۰	۱۰۰/۰۰۰	۰/۲۳۰	۲/۵۵۰				

نتایج تحلیل عاملی اکتشافی انجام شده در جدول ۵ نشان می‌دهد که دو مؤلفه اصلی استخراج شده رفتارهای خرابکارانه و خشونت کلامی می‌توانند ساختار مناسبی برای داده‌ها ارائه دهند. این دو مؤلفه در مجموع ۶۳/۳۰۷ درصد از واریانس کل را توضیح می‌دهند، که مقدار قابل قبولی برای تحلیل‌های اکتشافی است. چرخش واریماکس توزیع واریانس را متعادل‌تر کرده و تفسیر مؤلفه‌ها را تسهیل کرده است (عامل اول با ۳۳/۸۷۷ درصد واریانس و عامل دوم با ۲۹/۲۴۹ درصد واریانس مشترک). مقادیر مشترکات نشان‌دهنده توضیح مناسب واریانس اکثر متغیرها توسط این دو مؤلفه است و بارهای عاملی پس از چرخش حاکی از آن است که سؤالات ۱، ۲، ۳، ۵، ۷ و ۹ به طور قوی با مؤلفه اول یعنی رفتارهای خرابکارانه مرتبط هستند، در حالی که سؤالات ۴، ۶، ۸ و ۹ ارتباط ضعیف‌تری دارند و به مؤلفه دوم یعنی خشونت کلامی وابسته هستند. بر اساس نتایج جدول ۵ تمامی مقادیر در واریانس کل توضیح داده شده، ماتریس مؤلفه‌ها و مشترکات، مقادیر مطلوب را نشان می‌دهد.

شکل ۱: نمودار اسکری برای تعیین تعداد عوامل پرسش‌نامه

نمودار اسکری نشان می‌دهد که پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان دو عاملی است و با توجه به شیب دامنه، دو عامل تشکیل دهنده پرسش‌نامه، بالاتر از شیب خط بوده و بقیه عوامل در یک محدوده و نزدیک به هم قرار دارند. شاخص‌های برازندگی تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: شاخص‌های برازندگی تحلیل عاملی تأییدی

شاخص‌های برازش	GFI	NFI	CFI	IFI	TLI	RMSEA	P	χ^2/df	df	(χ^2)
دامنه پذیرش	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	<۰/۰۸	>۰/۰۵	<۳		
مقادیر به دست آمده	۰/۹۳۳	۰/۹۲۷	۰/۹۲۸	۰/۹۳۹	۰/۹۲۲	۰/۰۵۸	۰/۰۰۸	۱/۸۲۰	۲۴	۴۳/۶۸۰

برای بررسی برازندگی مدل عاملی از روش بیشینه درست‌نمایی استفاده شد. شاخص‌های برای بررسی برازندگی مدل عاملی ریشه واریانس خطای تقریب (RMSEA) ۰/۰۵۸، شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر با ۰/۹۳۳، شاخص برازندگی هنجار شده (NFI) برابر با ۰/۹۲۷، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برابر با ۰/۹۲۸، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) برابر با ۰/۹۳۹ و شاخص توکر-لوئیس (TLI) برابر با ۰/۹۲۲ به دست آمد که همگی بالای ۰/۹۰ بوده و برای برازش مدل مدل مطلوب تلقی می‌شوند. همچنین مقدار $df=1/820$ $\chi^2/2$ به دست آمد که مطلوب است. علاوه بر این تمامی بارهای عاملی نیز بالاتر از ۰/۴ به دست آمد که نشان‌دهنده مطلوب بودن بارهای عاملی است. بدین ترتیب روایی سازه ابزار از طریق تحلیل عاملی تأییدی، مورد تأیید قرار گرفت.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف ساخت و اعتباریابی پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان انجام شد. قانون‌گریزی در زندان به عنوان یکی از چالش‌های اصلی در مدیریت زندان‌ها و بازپروری مجرمان مطرح است که نیازمند ابزاری معتبر و متناسب با ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی ایران است.

تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان از دو عامل اصلی تشکیل شده است: رفتارهای خرابکارانه و خشونت کلامی که در مجموع ۶۳/۳۰۷ درصد از واریانس کل را تبیین کردند. عامل رفتارهای خرابکارانه شامل پنج سؤال و عامل خشونت کلامی شامل چهار سؤال بود. این ساختار دو عاملی با تحلیل عاملی تأییدی نیز تأیید شد، به طوری که شاخص‌های برازندگی مدل (RMSEA=۰/۰۵۸، GFI=۰/۹۳۳ و CFI=۰/۹۲۸)، نشان‌دهنده برازش مناسب مدل با داده‌ها بودند. این یافته با پژوهش‌های پیشین مانند گونسالوس و همکاران (۲۰۱۶) هم‌راستا است که قانون‌گریزی در زندان را به دو دسته کلی تخلفات مالی (مانند آسیب به اموال) و تخلفات رفتاری (مانند خشونت کلامی) تقسیم‌بندی کرده‌اند. همچنین نتایج نشان داد که پرسش‌نامه قانون‌گریزی در زندان دارای روایی همگرا با تفکر جنایی ($r=0/589$; $P<0/001$)، روایی واگرا با خودکنترلی ($r=-0/307$; $P<0/001$)، است. رابطه مثبت و معنی‌دار با تفکر جنایی با یافته‌های والترز (۲۰۲۳) و شمالی و برخورداری (۱۴۰۳) سازگار است که نشان داده‌اند تفکر جنایی به عنوان یک پیش‌بین قوی رفتارهای ضداجتماعی و قانون‌گریز عمل می‌کند. همچنین، رابطه منفی با خودکنترلی با نتایج لوگان و همکاران (۲۰۲۲) و گونسالوس و همکاران (۲۰۱۶) همخوانی دارد که کاهش خودکنترلی را با افزایش رفتارهای مجرمانه مرتبط دانسته‌اند. این نتایج بیانگر آن است که پرسش‌نامه حاضر قادر به تمایز میان سازه‌های مرتبط و غیرمرتبط است و از روایی سازه مناسبی برخوردار است. علاوه بر این پایایی پرسش‌نامه با استفاده از آلفای کرونباخ بررسی شد و مقادیر ۰/۸۵۳ برای کل پرسش‌نامه، ۰/۸۴۹ برای رفتارهای خرابکارانه، و ۰/۷۶۲ برای خشونت کلامی به دست آمد. این مقادیر، که همگی بالای ۰/۷ هستند، نشان‌دهنده پایایی مناسب پرسش‌نامه است. مقایسه این نتایج با ابزارهای مشابه مانند مقیاس نگرش به بزهکاری (فرود و همکاران، ۱۹۹۴) که آلفای کرونباخ ۰/۸۰ را گزارش کرده، حاکی از قابلیت اعتماد بالای پرسش‌نامه حاضر است. همبستگی هر سؤال با نمره کل (بیش از ۰/۳) نیز همسانی درونی خوب پرسش‌نامه را تأیید می‌کند.

رفتارهای خرابکارانه نخستین زیرمقیاس پرسشنامه قانون‌گریزی در زندان بود. همبستگی مثبت رفتارهای خرابکارانه با تفکر جنایی، با نتایج والترز (۲۰۲۳) همسو است که تفکر جنایی را پیش‌بین رفتارهای ضداجتماعی می‌داند. همچنین، همبستگی منفی با خودکنترلی با لوگان و همکاران (۲۰۲۲) همخوانی دارد، که کاهش خودکنترلی را با افزایش تخلفات مرتبط دانستند. زیرمقیاس خشونت کلامی در پرسشنامه قانون‌گریزی در زندان نیز با پژوهش گونسالوس و همکاران (۲۰۱۶) هم‌راستا است که خشونت کلامی را به‌عنوان دسته‌ای از تخلفات رفتاری در زندان، شناسایی کردند. آسیب‌رساندن به دارایی‌ها و اموال دیگران در زندان یکی از اشکال رایج تخلفات در زندان شناخته می‌شود (گونسالوس و همکاران، ۲۰۱۶). والترز (۲۰۲۳) نیز نشان داده است که تفکر جنایی با آسیب به اموال دیگران مرتبط است. محیطی و اجتماعی، نشان می‌دهد که مداخلات روان‌شناختی و بهبود شرایط زندان می‌تواند در کاهش این تخلفات مؤثر باشند. انجام رفتارهایی که با هدف آسیب‌رساندن به دیگران در می‌شود نیز نوعی دیگری از رفتارهای خرابکارانه به شمار می‌رود که با نتایج مطالعه لوگان و همکاران (۲۰۲۲)، همخوانی دارد. لوگان و همکاران (۲۰۲۲) نشان داده‌اند که تخلفات عمدی با افزایش ریسک بازگشت به جرم مرتبط بوده و بخشی مهمی در قانون‌گریزی هستند. انجام نامناسب وظایف به‌صورت غلط یا آهسته با هدف خرابکاری نیز به‌عنوان مقاومت غیرمستقیم در برابر قوانین زندان شناخته می‌شوند (دی‌سوآزا و همکاران، ۲۰۲۴). این یافته با پژوهش شوهم و همکاران (۲۰۱۳)، هم‌راستا است. شوهم و همکاران (۲۰۱۳) نیز خرابکاری را تخلفی رایج دانسته‌اند. زیر پا گذاشتن عمدی دستورات، قوانین و آیین‌نامه‌های زندان نیز از رایج‌ترین رفتارهای خرابکارانه در زندان به شمار می‌رود که با نتایج شمالی و همکاران (۲۰۲۴) که نقض قوانین را با نبود برنامه‌های بازپروری مؤثر مرتبط دانسته‌اند، هم‌راستا است. این رفتارها بخشی از یک الگوی گسترده‌تر قانون‌گریزی هستند که با تکرار، به عادت‌های پایدار تبدیل می‌شوند. این فرآیند با تحریک تمایلات ضداجتماعی یا جبران حس محرومیت عمل می‌کند و در غیاب مداخلات اصلاحی، قانون‌گریزی را در رفتار فرد نهادینه می‌سازد. انجام رفتارهایی که با هدف آسیب‌رساندن به دیگران انجام می‌شود نیز از جمله رفتارهای خرابکارانه در زندان تلقی می‌شود. این رفتارها با یافته‌های کازوآ و همکاران (۲۰۲۴)، همخوانی دارد. بر اساس یافته‌های کازوآ و همکاران (۲۰۲۴)، آسیب‌رساندن به دیگران که ممکن است در اثر انزوای اجتماعی در زندان نشأت بگیرد با قطع پیوندهای اجتماعی، احساس طردشدگی را تشدید می‌کند و خرابکاری را به ابزاری برای ابراز خشم یا جلب توجه تبدیل می‌سازد. خشونت کلامی دومین زیرمقیاس پرسشنامه قانون‌گریزی در زندان بود. همبستگی مثبت زیرمقیاس خشونت کلامی با تفکر جنایی با یافته‌های والترز (۲۰۲۳) که الگوهای فکری ضداجتماعی را تسهیل‌کننده رفتارهای کلامی خصمانه می‌داند، همخوان است. همچنین، رابطه منفی خشونت کلامی با خودکنترلی با نتایج لوگان و همکاران (۲۰۲۲)، که کاهش خودکنترلی را با تشدید تعارضات کلامی مرتبط دانستند، همسو است. انتقاد و عیب‌جویی از زندانیان یا کارکنان زندان نیز دیگر به‌عنوان شکلی از تعارض کلامی با یافته‌های لوگان و همکاران (۲۰۲۲) که جر و بحث را با کاهش نظم زندان مرتبط دانسته‌اند، هم‌راستا است. انتقاد و عیب‌جویی ممکن است از انباشت ناکامی در محیط محدود زندان آغاز می‌شود که به‌دلیل فقدان راه‌های مؤثر برای حل اختلاف، به خشونت کلامی منجر می‌گردد. این تعارضات با تحریک خصومت متقابل، چرخه‌ای از بی‌نظمی را ایجاد می‌کنند که قانون‌مداری را تضعیف می‌کند. همچنین ناسزا گفتن و یا دست به یقه شدن با زندانیان یا کارکنان زندان نیز با نتایج گونسالوس و همکاران (۲۰۱۶) که خشونت کلامی را یکی از تخلفات رایج در زندان گزارش کرده‌اند، همسو است. گونسالوس و همکاران (۲۰۱۶) گزارش کرده‌اند، ناسزا گفتن و یا دست به یقه شدن به‌عنوان تخلفی رایج در زندان از تنش‌های محیطی و نیاز به تثبیت موقعیت در سلسله‌مراتب قدرت نشأت می‌گیرد. همچنین این رفتارها در بسیاری از موارد به شکل جر و بحث کردن مجرمین با سایر زندانیان یا کارکنان زندان انجام می‌شود. والترز (۲۰۲۳) خشونت کلامی را از رفتارهای رایج در زندانیان برشمرده است و آن را با تفکر جنایی مرتبط دانسته که در آن الگوهای فکری ضداجتماعی، مانند توجیه خصومت یا بی‌اعتنایی به حقوق دیگران، این رفتار را تسهیل می‌کنند. گفتن حرف‌های گستاخانه و بی‌ادبانه درباره زندانیان یا کارکنان زندان نیز نوع دیگری از خشونت کلامی است. شمالی و همکاران (۲۰۲۴) نیز نشان دادند رفتارهای مجرمانه مانند حرف‌های گستاخانه و بی‌ادبانه‌الگویی رایج در بین زندانیان است که ممکن است از تنش‌های محیطی و نیاز به ابراز برتری یا مقاومت نشأت گیرد. محدودیت‌ها و فشارهای زندان، ناکامی را افزایش داده و این ناکامی به‌صورت خشونت کلامی تخلیه می‌شود.

در مجموع وجود رفتارهای خرابکارانه و خشونت کلامی به عنوان زیرمقیاس‌های پرسشنامه قانون‌گزیزی در زندان می‌تواند به درک بهتر الگوهای قانون‌گزیزی و طراحی مداخلات هدفمند کمک کند. پرسش‌نامه قانون‌گزیزی در زندان به‌عنوان ابزاری معتبر می‌تواند در شناسایی زندانیان با ریسک بالای تخلف و طراحی مداخلات پیشگیرانه مؤثر باشد. با توجه به رابطه مثبت با تفکر جنایی، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های آموزشی مبتنی بر اصلاح رفتارهای مجرمانه برای مثال درمان عقلانی هیجانی الیس (شمالی و همکاران، ۲۰۲۴) قانون‌گزیزی در زندان‌ها اجرا شود. از آنجاکه باورهای ناکارآمد در ایجاد و تشدید قانون‌گزیزی نقش دارد، این مداخله می‌تواند مؤثر باشد. در این راستا پس از غربالگری زندانیان بر اساس معیارهای پرسشنامه قانون‌گزیزی، این افراد تحت آموزش‌های درمان عقلانی هیجانی قرار گیرند. همچنین، با توجه به رابطه قانون‌گزیزی و خودکنترلی، تقویت مهارت خودکنترلی از طریق کارگاه‌های آموزشی می‌تواند به کاهش قانون‌گزیزی کمک کند. مدیران زندان می‌توانند از این ابزار برای پایش رفتارها و افزایش امنیت استفاده کنند. علاوه بر این طراحی و ارزیابی پایش رفتاری مبتنی بر پرسش‌نامه قانون‌گزیزی برای بهبود مدیریت و امنیت زندان‌ها و همچنین شناسایی و غربالگری زندانیان در جهت آموزش‌ها و مداخلات موثرتر پیشنهاد می‌شود. علاوه بر این پیشنهاد می‌شود کارکنان زندان برای استفاده از پرسش‌نامه قانون‌گزیزی در شناسایی نشانه‌های اولیه قانون‌گزیزی و پیشگیری از درگیری‌ها آموزش ببینند. بهبود این شایستگی می‌تواند به عنوان یک شیوه پیشگیرانه میزان رفتارهای مجرمانه را در زندان‌ها کاهش دهد. این مطالعه دارای محدودیت‌هایی است. نخست، نمونه‌گیری به روش در دسترس انجام شد که ممکن است تعمیم‌پذیری نتایج را محدود کند. دوم، پژوهش تنها بر روی زندانیان مرد انجام شد و نتایج آن به زنان قابل تعمیم نیست. سوم، اتکا به خودگزارش‌دهی ممکن است تحت تأثیر تمایلات اجتماعی قرار گرفته باشد. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی استفاده شود تا تعمیم‌پذیری افزایش یابد. همچنین، اعتباریابی پرسش‌نامه در میان زندانیان زن و استفاده از روش‌های مشاهده‌ای یا گزارش‌های کارکنان زندان برای تکمیل داده‌ها توصیه می‌شود. پیشنهاد می‌شود پرسشنامه قانون‌گزیزی پس از اصلاح در جامعه جمعیت عادی و بخصوص نوجوانان که آسیب‌پذیری بیشتری در خصوص گرایش به رفتارهای مجرمانه دارند نیز اعتباریابی شود. پیشنهاد می‌شود در مطالعه‌ای ترکیبی نقش محیط زندان، آئین‌نامه‌های اجرایی، برنامه‌های تنبیهی و تشویقی و فشار همسالان در شکل‌گیری الگوهای قانون‌گزیزی انجام شود.

سپاسگزاری

بدین وسیله از کلیه افرادی که در انجام این پژوهش ما را یاری کردند، تقدیر و تشکر می‌شود.

موازین اخلاقی

ملاحظات اخلاقی نیز شامل پژوهش حاضر شامل نداشتن بار مالی و قانونی، عدم تضاد مفاهیم با مبانی دینی، بی‌نام بودن پرسش‌نامه‌ها، محرمانه ماندن اطلاعات بود.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان مقاله مسئولیت طراحی، مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، گردآوری داده‌ها، تحلیل آماری و تهیه پیش‌نویس، ویراستاری و نهایی‌سازی را بر عهده داشتند.

تعارض منافع

مطالعه حاضر بدون حمایت مالی انجام شده و هیچگونه تضاد منافی برای نویسندگان و سایر افراد در مقاله وجود ندارد.

منابع

- شرفی زادگان، میلاد، فتاحی، عاطفه، سرافراز، مهدی رضا و فیروزی، منیژه. (۱۴۰۲). بررسی ویژگی‌های روانسنجی نسخه فارسی پرسشنامه روانشناختی سبک‌های تفکر جنایی. *مجله روانشناسی و روانپزشکی شناخت*، ۱۰ (۵)، ۲۹-۴۳.
- شمالی احمدآبادی، مهدی و برخورداری احمدآبادی، عاطفه. (۱۴۰۳). ویژگی‌های روانسنجی فرم کوتاه پرسشنامه روانشناختی سبک‌های تفکر جنایی. *نوآوری‌های اخیر در روانشناسی*، ۲ (۳)، ۱۲-۲۵.
- کرمی نقیعی، حمزه و رضوی فرد، موذن زادگان. (۱۴۰۳). آسیب‌شناسی نقش رسانه‌ها در افزایش نرخ جرائم در جامعه با تأکید بر رویکرد جرم‌شناسی فرهنگی. *مطالعات بین‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ*، ۶ (۲)، ۷۵-۵۳.
- موسوی مقدم، سیدرحمت اله، هوری، سهیلا، امیدی، عباس و ظهیری خواه، ندا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه هوش معنوی با خودکنترلی و مکانیسم‌های دفاعی در دانش‌آموزان دختر سال سوم متوسطه. *فصلنامه علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی تهران*، ۲۵ (۱)، ۶۴-۵۹.
- نوغانی دخت بهمنی، محسن و میرمحمدتبار، سیداحمد. (۱۳۹۴). بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر جرم (فراتحلیلی از تحقیقات انجام شده در ایران). *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، ۴ (۳)، ۸۵-۱۰۲.
- Allerbeck, K. R., Mayer, K. U., & Müller, W. (1990). Allgemeine Bevölkerungsumfrage der Sozialwissenschaften ALLBUS 1990. *GESIS Datenarchiv, Köln, Germany. ZA1800 Data file Version, 1(0)*.
- Chui, W. H., Wu, J., Kwok, Y. Y., & Liu, L. (2017). Validation of the Offending-Related Attitudes Questionnaire of CRIME-PICS II Scale (Chinese). *Research on Social Work Practice*, 27(1), 80-90.
- Clinard, M. and Meier, R. (2008) *Sociology of Deviant Behavior*, New York: Thomson Wadsworth Publications.
- Conrad, K. J., Riley, B. B., Conrad, K. M., Chan, Y. F., & Dennis, M. L. (2010). Validation of the Crime and Violence Scale (CVS) against the Rasch measurement model including differences by gender, race, and age. *Evaluation review*, 34(2), 83-115.
- De Souza, R. G., Golgher, A. B., & da Silva, B. F. A. (2024). Associations between prison recidivism and working and educational experiences during deprivation of liberty. *Revista Brasileira de Segurança Pública*, 18(2), 214-231.
- Fasanu, O. O., & Osinowo, H. O. (2023). Development and Validation of the Criminal Thinking Scale (CTS). *East African Scholars Journal of Psychology and Behavioural Sciences*, 5(4), 100-104.
- Feasey, S., & Williams, P. (2009). An evaluation of the Sycamore Tree Programme-Based on an Analysis of Crime Pics II Data.
- Frude, N., Honess, T., & Maguire, M. (1994). *Crime-Pics II: Manual*.
- Gonçalves, L. C., Dirkzwager, A. J., Martins, C., Gonçalves, R. A., & Van der Laan, P. (2016). Institutional infractions among young prisoners: A longitudinal study. *The Prison Journal*, 96(3), 462-484.
- Henderson, M. L., Cullen, F. T., Cao, L., Browning, S. L., & Kopache, R. (1997). The impact of race on perceptions of criminal injustice. *Journal of criminal justice*, 25(6), 447-462.
- Hermann, D. (2013). *Werte und Kriminalität: Konzeption einer allgemeinen Kriminalitätstheorie*. Springer-Verlag.
- Kasau, R. W., Majale, C., & Munala, G. (2024). Inmates' Perception Of Environmental Factors Affecting Psychological Well-Being: A Case Of Kamiti Maximum Security Prison In Nairobi, Kenya. *Journal of African Interdisciplinary Studies*, 8(10), 121-140.
- Knight, K., Garner, B. R., Simpson, D. D., Morey, J. T., & Flynn, P. M. (2006). An assessment for criminal thinking. *Crime & Delinquency*, 52(1), 159-177.
- Knoblauch, S., Muthusamy, R. K., Moritz, M., Kang, Y., Li, H., Lautenbach, S., ... & Zipf, A. (2025). Crime-associated inequality in geographical access to education: Insights from the municipality of Rio de Janeiro. *Cities*, 160, 105818.

- Logan, M. W., Morgan, M. A., Long, J. S., Hazelwood, A., & Bacigalupo, J. (2022). More similar than different? Examining prison infractions and recidivism among female and male white-collar offenders. *Journal of Criminal Justice*, 82, 101982.
- Neubacher, F., Kissoly, L. D., Faße, A., & Grote, U. (2024). "You sleep with your eyes open": Understanding rural crime and its implications for community well-being. *Journal of Rural Studies*, 106, 103213.
- Robinson, S. L., & O'Leary-Kelly, A. M. (1998). Monkey see, monkey do: The influence of work groups on the antisocial behavior of employees. *Academy of management journal*, 41(6), 658-672.
- Shoham, E., Yehosha-Stern, S., & Efodi, R. (2013). Sociolegal characteristics and parole infractions among Israeli released prisoners during electronic monitoring. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 57(7), 864-887.
- Shomali Ahmadabadi, M., Rezapour Mirsaleh, Y., & Yousefi, Z. (2024). Effectiveness of Rational Emotive Behavior Therapy (REBT) on Self-Control and Impulsivity in Male Prisoners. *Iranian Journal of Psychiatry*, 19(2), 185.
- Shomali Ahmadabadi, M., Rezapour-Mirsaleh, Y., & Yousefi, Z. (2024). Effectiveness of Ellis's Rational-Emotional Approach on Criminal Thinking and Law-Evasion in Male Prisoners. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 0306624X241282280.
- Tangney, J. P., Baumeister, R. F., & Boone, A. L. (2004). Self-control scale. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*.
- Tangney, J. P., Boone, A. L., & Baumeister, R. F. (2018). High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. In *Self-regulation and self-control* (pp. 173-212). Routledge.
- Walters, G. D. (1995). The psychological inventory of criminal thinking styles: Part I: Reliability and preliminary validity. *Criminal Justice and Behavior*, 22(3), 307-325.
- Walters, G. D. (2006). The psychological inventory of criminal thinking styles (PICTS) professional manual. *Allentown, PA: Center for Lifestyle Studies*.
- Walters, G. D. (2011). Criminal thinking as a mediator of the mental illness-prison violence relationship: A path analytic study and causal mediation analysis. *Psychological Services*, 8(3), 189.
- Walters, G. D. (2023). Risk, needs, and behavior: Moderating the mediated relationship between criminal thinking, institutional infractions, and recidivism with time spent in prison. *Criminal Justice and Behavior*, 50(4), 480-496.
- Yang, Y. (2025). The development of digital finance and the crime rate of theft. *Finance Research Letters*, 71, 106422.